

Boppie'leri Tanıyormusunuz? Onların Dilini Anlamak İstermisiniz?

Ceyda DURMAZ
Çalışma Ekonomisti

Bu grup yaşları otuz civarında olan genç portföy yöneticileri, broker ve dealerlardan oluşur. Deli dolu bir yaşam tarzları vardır. İşleri gereği portföy yönetiminin yanı sıra, özel olarak anlaştıkları birkaç kişinin fonunu da yönetirler. Ufak çaplı da olsa kendi portföyleri vardır. Risk almayı severler. Hayatlarını hisse senetlerine adanmışlardır. Günlük hayatta kullandıkları dil farklıdır.

Hızlı yaşarlar. Düzenli bir sevgilileri yoktur. Her gün yaşadıkları yüksek stres, özel yaşamların da onları pahalı stres atma yollarına sevk eder. Spor, lüks araba kullanmaya bayılırlar. Hırslı, her ne pahasına olursa olsun para kazanmayı amaçladıklarından bütünüyle materyalist değerler örülmüş bir yaşam tarzları vardır. Lüks konut, otomobil, giyim eşyası ve eğlence sektörünün vazgeçilmez hedef kitesidir.

Boppie'lerin gözde mesleği borsadır. Onlar borsacılarıdır. Boppie'lerin konuştuklarını anlamak pekte kolay değildir. Onlar senet jargonunu konuştukları dile yansıtmışlardır. Onların dili görünüşte zor gözükse de anlaşılabilir değildir. Onları anlamak ve ya onlar gibi konuşmak isteyenleri borsayla tanıştırmak istiyorum.

Açığa satış: Sahip olunmayan menkul kıymetlerin ödünç alınmak sureti ile satılmasıdır.

Açığa satış emri: Açığa satış emri, ilgili hisselerin fiyatının trendine bağlı olarak en son gerçekleşen işlem fiyatı düzeyinde ve ya bu düzeyin bir adım üzerindeki fiyatlardan yapılabilir. Baz fiyatı değiştirilmiş veya serbest marjlı hisselerde henüz işlem gerçekleşmeden açığa satış emri verilemez.

Apel: Pay bedelinin taksitle ödenmesinin söz konusu olduğu durumlarda, ortaklık yönetim kurulu tarafından ortaklara yapılan çağrıya denir.

Aracı kurum: Sermaye piyasası faaliyetinde bulunmak üzere SPK tarafından aracılık yetkisi verilmiş anonim ortaklıklardır.

Arbitraj: Fiyat farklarından yararlanmak amacıyla para, kıymetli maden, tahvil ve hisse senedi alıp satma işlemidir.

Ayı piyasası (Bear Market): Gelecek hakkında karamsarlığın ve fiyatların düşeceği beklentisinin hakim olduğu piyasalardır. Bu piyasalarda kişiler ellerindeki hisse senetlerini gelecekte daha düşük fiyattan satın alabilecekleri düşüncesi ile satarlar.

Bedelli sermaye Artırımı: Anonim ortaklıkların, artırdıkları sermaye karşılığı çıkardıkları hisse senetlerini ortaklarına belirli bir bedeli nakden alarak dağıtmalarına denir.

Bedelsiz sermaye Artırımı: Anonim ortaklıkların, iç kaynaklarından yaptıkları sermaye artırımı karşılığı çıkardıkları hisse senetlerini bir bedel almaksızın ortaklarına dağıtarak gerçekleştirdikleri sermaye artırımlarıdır.

Bileşik endeks: Endeks kapsamındaki hisse senetlerinin fiyatları ve halka açıklık oranları baz alınarak hesaplanan ve hisse senedi piyasasının genel bir göstergesi olan ölçümdür.

Birincil piyasalar: Menkul kıymetleri ihraç eden şirketler ile tasarruf sahiplerinin doğrudan doğruya karşılaştıkları piyasalardır.

Blokaj: bir varlığın yetkili otoritelerin izni olmaksızın sahibi tarafından kullanılamamasıdır.

Boğa piyasası (Bull market): Talebin arzdan daha çok olduğu ve borsada fiyatların tırmanışa geçtiği iyimser dönemi ifade eder.

Borsa: Ticaretle veya finansal işlemlerle uğraşan kişilerin toplandıkları, kamuya açık finansal organizasyondur. SPK'nun tanımına göre ise borsa; sermaye piyasası araçlarının işlem göreceği borsalar, özel kanunlarında yazılı esaslar çerçevesinde örgütlenerek, menkul kıymetlerin ve diğer sermaye piyasası araçlarının güven ve istikrar içinde serbest rekabet şartları altında kolayca alınıp satılabilmesini sağlamak ve oluşan fiyatları tespit ve ilan etmekle yetkili olarak kurulan kamu tüzel kişiliğine haiz kurumlardır.

Borsa derinliği: Bir borsada her durumda ve istenilen miktarlarda hisse senetlerinin alım ve satımının yapılabilmesi ne denir.

Borsa emirleri: Müşteri emirleri, aracı kurum üye temsilcileri tarafından seans içinde borsa bilgisayar sistemine aktarıldığında borsa emrine dönüşür.

Borsa fiyatı: Borsada belirli kurallara göre işleyen organize pazarlarda işlem gören menkul kıymetlerin, borsadaki arz ve talep koşullarına göre oluşan fiyattır.

Broker (üye temsilcisi): Bir aracı kurumu, borsa, takas ve saklama işlemlerinde temsil eden kişidir.

Dealer: Müşteri emirlerini borsaya ileten personeldir.

Destek noktası: Hisse senetlerinin fiyatı düşüp belirli bir düzeye indiğinde alımlar başlayabilir. Düşüşün sona erip fiyatın geri döndüğü bu noktaya denir.

Direnç noktası: Borsada hisse senedi fiyatları belirli bir düzeye eriştiğinde gelen satışlarla yükselişin durması hatta geri dönmesi söz konusu olabilir. Fiyatın ulaştığı bu noktaya denir.

Elit sistem: İMKB elektronik alım-satım sisteminin adıdır.

Emir iyileştirmesi: Alış emirlerinde fiyatların yukarıya, satış emirlerinde aşağıya çekilerek fiyat önceliğinin değiştirilmesidir.

Endeks: Bir veya daha fazla değişkenin hareketlerinden ibaret olan oransal değişimi ölçmeye yarayan bir göstergedir. Hisse senedi piyasasının genel bir göstergesi olan hisse senedi endeksleri, endeks kapsamındaki hisse senetlerinin fiyatları baz alınarak "piyasa performansı" hakkında genel bilgi verir.

Euro-bond: Döviz karşılığı satılan ve sürümü uluslararası kurumlar tarafından gerçekleştirilen tahvillere denir.

Fiyat adımı: Her hisse senedi fiyatı için bir defada gerçekleşebilecek en küçük fiyat değişimidir.

Fiyat önceliği: Hisse senetleri piyasasında daha düşük fiyatlı satım emirlerinin, daha yüksek fiyatlı satım emirlerinden; daha yüksek fiyatlı alım emirlerinin, daha düşük fiyatlı alım emirlerinden önce karşılanmasını ifade eder.

Futures: Tarafları, bir mal yada menkul kıymeti, üzerinde anlaşma sağlanmış tarihte ve belirlenmiş olan fiyattan karşılıklı olarak alma ve satma yükümlülüğü altına sokan sözleşmedir.

Günlük emir: Verilen emrin yalnızca verildiği seans sonuna kadar gerçekleşmezse iptal edilmesidir. Emir eğer kısmen karşılanmışsa, karşılanmayan kısım seans sonuna kadar sistemde bekleyecek ve gerçekleşmezse iptal edilecektir.

Hedging: Nakit piyasada bulunan bir pozisyondan oluşan risklerden diğer piyasalarda pozisyon olarak korunmadır.

Hisse senedi: Anonim ortaklıklar tarafından çıkarılan ve anonim ortaklığın sermayesine belirli bir katılma payını temsil eden, yasal şekil şartlarına uygun olarak düzenlenmiş, kıymetli evraktır.

İMKB Ulusal-30: Vadeli işlemler piyasasında kullanılmak üzere, yatırım ortaklıkları hariç Ulusal Pazar'da işlem gören şirketlerin halka arz edilmiş hisse senetlerinden piyasa değeri ve likiditesi yüksek olanlardan sektörel temsil kabiliyeti de göz önünde bulundurularak seçilen 30 hisse senedinden oluşan endekstir.

İMKB Ulusal-100: 1986 yılında 40 şirketin hisse senedi ile başlayarak zamanla sayısı 100 şirketin hisse senedi ile sınırlanan bileşik endeksin devamı gibidir. Ulusal Pazar'da işlem gören yatırım ortaklıkları hariç sektörel temsil kabiliyeti de göz önünde bulundurularak seçilmiş hisse senetlerinden oluşur, İMKB Ulusal-30 hisse senetlerini otomatik olarak kapsar.

İkincil piyasalar: Daha önce ihraç edilmiş sermaye piyasası araçlarının işlem gördüğü piyasalardır.

İşlem birimi: Bir sermaye piyasası aracının, kendisi ya da katları ile işlem yapılabilecek asgari sayısını ya da değerini ifade eder. İşlem birimi olarak "lot" ibaresi kullanılır.

İşlem hacmi: Tüm hisse senetleri için gerçekleşen işlemlerdeki her emrin içerdiği hisse senedi sayısı ile işlem fiyatının çarpılarak elde edilen yekünlerin toplamıdır.

İşlem miktarı: Bir piyasada, bir seansta ya da belli bir dönemde alınıp satılan menkul kıymet adedidir.

Kapanış fiyatı: Bir seansta borsa kaydına alınan en son işlemin fiyatıdır.

Konkordato: Kendi kusuru olmaksızın mali durumu bozulmuş olan bir borçlunun alacaklıları ile yaptığı bir anlaşmadır. Bu anlaşma sonucunda alacaklıların en az üçte iki oranındaki çoğunluğu alacaklarının belirli bir bölümünden vazgeçer, borçlu ise geri kalan borçlarını bir plan dahilinde ödemeyi kabul eder. Konkordato, Ticaret Mahkemesi'nin onayı ile geçerlilik kazanır.

Kupür: Para, tahvil ve hisse senetlerinin üzerlerinde yazılı değere göre, her birimine verilen isimdir.

Kurtaj: Aracı kuruluşların, aracı olarak borsada gerçekleştirdikleri işlemler karşılığında menkul kıymetlerin işlem fiyatlarıyla hesaplanan tutarı üzerinden müşterilerinden aldıkları komisyondur.

Küsurat emir: İşlem biriminin ihtiva ettiği hisse senedi sayısından daha az miktarlar için verilmiş emirlerdir.

Likidite: Bir menkul kıymetin nakde dönüştürülebilme özelliğidir.

Limitli emir: Emri veren alıcının, işlemin gerçekleşmesi için kabul ettiği en yüksek fiyatı; satıcının ise satmaya razı olduğu en düşük fiyatı belli ettiği emir tipidir.

Limitli fiyat: Müşteri emirlerinde fiyat belirleme şeklidir. Alım talimatı veren müşterinin kabul ettiği en yüksek, satış talimatı veren müşterinin satmayı kabul ettiği en düşük fiyattır.

Lot: Hisse senetleri piyasasında işlem birimidir. İMKB hisse senetleri piyasasında, 1 lot 1.000 adet hisse senedini veya 1.000.000TL nominal değerli hisse senedini ifade eder.

Lot miktarı farklı olan hisse senetleri:

İş Bankası Kurucu: 1Lot=1adet hisse senedi

İş Bankası(A): 1Lot=100 adet hisse senedi

Petrokent: 1Lot=1020 adet hisse senedi

Mali endeks: Finansal (mali) sektörde yer alan şirketlerin hisse senetlerinin fiyatlarındaki değişimler dikkate alınarak hesaplanan hisse senetleri piyasası endeksidir.

Manipülasyon: Yapılan bazı operasyonlarla hisse senedi fiyatlarını olduğundan daha fazla yükseltmek veya olduğundan daha fazla düşürerek piyasayı yapay olarak yönlendirmektedir.

Market: Piyasa, pazar.

Market maker: Piyasa düzenleyici.

Müşteri emirleri: Müşterilerin borsada menkul kıymet alıp satmak amacıyla borsa üyelerine yazılı ya da sözlü şekilde ilettikleri emirlerdir.

Nominal(itibari) değer: Hisse senedi için pay senedinin üzerinde yazılı olan fiyattır. Tahvillerde ise vade sonunda ödenecek değerdir.

Opsiyon: Bir malı veya menkul kıymeti belli süre içerisinde belli bir fiyata satma veya alma hakkıdır.

Ordino(Müşteri emri): Bir finansal varlık satın almak veya satmak isteyen yatırımcı, yatırım firmasına alım satımla ilgili emir verir. Bu emre ordino denir. Emrin yazılı olması esastır. Emrin uygulanması, bir menkul kıymetler borsasında veya serbest borsada olabilir.

Özel emir: Borsa Yönetim Kurulu'nca her hisse senedi için ayrı ayrı belirlenmiş olan "bir seferde girilebilecek işlem miktarı" nı aşan ve blok satış miktarından az miktarlı olan emirlerdir.

Parite: Bir ülke parasının diğerk bir ülke parası cinsinden değeridir.

Portföy: Sahip olunan varlıkların aynı veya farklı özelliğe sahip birden fazla kıymete yatırılması sonucu oluşan fiyattır.

Portföy analizi: Riskli yatırımların teker teker değil de bir arada ele alınıp incelenmesine ve bu şekilde yatırımlar arasındaki karşılıklı etkileşimlerin dikkate alınmasına portföy yaklaşımı denir.

Portföy yöneticiliği: Kıymetli madenlere dayalı olanlar dahil olmak üzere sermaye piyasası araçlarından oluşturulan portföylerin müşteriler hesabına vekil sıfatıyla yönetilmesidir.

Repo: Bir menkul kıymetin işlemin başlangıç valöründe geri alınmasıdır.(Menkul kıymetin geri alma vaadiyle satımı).

Round lot: 100 adet hisse senedine denir.

Rüçhan hakkı: Ortaklıkların bedelli sermaye artırımlarına mevcut ortakların öncelikle katılma hakkıdır.

Seans: Borsada işlemlerin başlaması ve bitmesi arasında geçen süredir.

1. Seans=10:00-12:00

2. Seans=14:00-16:00

Sınai endeks: Sadece sanayi sektöründe yer alan şirketlerin hisse senetlerinin fiyatlarındaki değişmeler dikkate alınarak hesaplanan hisse senetleri piyasası endeksidir.

Sermaye Piyasası Kurulu: Sermaye piyasası kanunu ile verilen görevleri yapmak üzere kurulmuş tüzel kişiliği haiz bir kurumdur. Kurulun merkezi Ankara'dadır. Sermaye piyasası kanunu 1981 yılında yürürlüğe girmiştir.

Spekülasyon: Fiyatların ileride değişeceği varsayımı ile kar sağlamak amacıyla bugünden menkul kıymet alım-satımı yapılmasıdır.

Stop loss: Hisse senedinin fiyatı alım fiyatının altına gerilediğinde zararı sınırlamak amacıyla satış yapılması gereken fiyat seviyesidir.

Taban fiyat(Alt limit): Hisse senetlerinin bir seans içinde işlem görebileceği en düşük fiyattır. Her hisse senedi için fiyat ve fiyat adımı göz önüne alınarak ayrı hesaplanır.

Takas(T+2): Yapılan tüm işlemlerin iki iş günü sonra karşılıklı olarak teslimidir.

Tavan fiyat(Üst limit): Hisse senetlerinin bir seans içinde işlem görebileceği en yüksek fiyattır. Her hisse senedi için fiyat ve fiyat adımı göz önüne alınarak ayrı hesaplanabilir.

Teknik analiz: Geçmişte piyasada oluşmuş çeşitli verilerin, bilgisayar ve çeşitli veriler yardımıyla geleceği tahmin etmede kullanıldığı bir değerlendirme yöntemidir.

Temel analiz: Hisse senedi değerlemesinde kullanılır. Buna göre hisse senedinin fiyatını belirleyen faktörler temel ekonomik faktörlerdir. Bu yöntemde hisse senedi alımına yada satımına karar verilirken tündengelimden hareket edilir. Önce genel ekonomik durum, sonra sektör ve şirketin mali durumunu analiz edilir.

Temerrüt: Borsada yapılan işlemler sonucunda, taahhütlerin gerektirdiği ödeme veya menkul kıymet teslimatlarının belirlenen süreler içinde gerçekleştirilmemesi sonucu oluşan durumdur.

Temettü(kâr payı): Ortaklıkların dönem içinde elde ettikleri kârdan mevcut ortakların pay alma hakkıdır. Söz konusu hak,hisse senedine bağlı "kâr payı kuponları" karşılığında ve ayrıca hisse senedi ibrazına gerek kalmaksızın yapılır.

Ters repo: Bir menkul kıymetin işlemin başlangıç valöründe alınıp, bitiş valöründe geri satılmasıdır. (Menkul kıymetin geri satım vaadiyle alımı).

Ticaret borsaları: Belli malların alım satımının yapıldığı yasalarla kurulmuş resmi kurumlardır. Kambiyo borsaları, menkul kıymetler borsaları gibi aynı mekanizma ile çalışır. Bu borsalarda hayvan, zahire gibi ürünlerin veya çeşitli hammaddelerin alım satımı yapılır.

Tranj: Tahvil ve bono piyasasında işlem yapabilme limiti içerisindeki her bir kademedir.

Ulusal pazar: Borsa Yönetim Kurulu kararı ile pazarı açılmış, endekse dahil olan ve olmayan borsa kotunda yer alan her şirket hisse senedi için alım satım işlemlerinin gerçekleştirildiği pazardır.

Volatilite: % standart sapmaya denir.

Yabancı hisse senedi: Yabancı ortaklıklarca buldukları ülke mevzuatına uygun olarak çıkarılan ve ortaklık hakkını temsil eden menkul kıymetlerdir.

Yapay piyasa/Yapay fiyat: Bir veya birkaç üyenin, bir veya birden fazla seanslar boyunca herhangi bir menkul kıymet için, söz konusu menkul kıymetin gerçek piyasa değerini yansıtmayacak şekilde fiyat teşekkül ettirecek şekilde sürekli olarak önceki alım emrine göre daha yüksek fiyatlarda alım emirleri veya sürekli olarak daha düşük fiyatlarda satım emirlerinin borsaya iletilmesi ile oluşturmaya çalışan piyasaya yapay piyasa denir.

Yeni hisse senedi: Geçmiş hesap döneminin kâr payı kuponunu taşımayarak kâr payı alma hakkı olmayan hisse senetleri yeni olarak adlandırılır.

Zaman önceliği: Hisse senetleri piyasasında, fiyat eşitliği halinde, sisteme zaman açısından daha önce kaydedilen emirlerin öncelikli olarak karşılanmasıdır.

KAYNAKLAR

- 1-Aktüel Para Dergisi Yatırımcı Sözlüğü, 1998
- 2-Sorularla Borsa ve Sermaye Piyasası, İMKB
- 3-Capital Dergisi, 1998
- 4-Capital Dergisi, 1999
- 5-Sermaye Piyasası Kurulu Kitabı, 1997
- 6-Borsa Market Dergisi, 1998

"İş,Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi
"İş,Güç" Industrial Relations and Human Resources Journal

Haziran/June 1999, Cilt/Vol: 1, Sayı/Num: 1, Page: 38-45
ISSN: 1303-2860